

поклала край політичному режиму, що існував з 2010 р., і заклала підвалини нового конституційного, політичного і правового устрою. Зміна законодавства стала свого роду точкою біфуркації, і від нової владної еліти залежатиме, чи піде Україна шляхом розбудови демократичної, соціальної і правової держави.

Список використаних джерел

1. Паниотто В. Україна. Євромайдан [Текст] / В.Паниотто // Вестник общественного мнения. – 2013. – № 3–4. – С.1–7.
2. Соціологи кажуть, що довіра українців до влади постійно падає [Електронний ресурс] // Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/08/21/6996435/>. – Заголовок з екрана.
3. Corruption perception index 2013 [Electronic source] / Transparency International. – Access mode: <http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/>
4. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций [Текст] / С.Хантингтон. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2003. – 603 с.
5. Максимова О.М. Чинники нестабільності перехідних політичних системи [Текст] / О.М. Максимова. – Севастополь: СевНТУ, 2013. – 300 с.
6. Колодій А. Український регіоналізм як стан культурно-політичної поляризованості [Текст] / А.Колодій // Agora. – Київ: Стилюс, 2006. – Вип.3: Україна – регіональний вимір. – С.69–91.
7. Іщенко І.В. Етнонаціональна політика в контексті управління нестабільністю суспільства [Текст] / І.В. Іщенко // Гілея. – 2014. – Вип.83. – С.349–354.
8. Хижняк І.А. Другий етап “держави всупереч”: уроки Євромайдану vs конкретних історичних обставин [Текст] / І.А. Хижняк // Гілея. – 2014. – Вип.84. – С.503–507.

References

1. Paniotto V. Ukraina. Euromaidan [Text] / V.Paniotto // Vestnik obshchestvennogo mnenija. – 2013. – № 3–4. – S.1–7.
2. Sotsiologiya kazhut, shcho dovira ukrainsiv do vlady postijno padaє [Text] // Ukrainska pravda. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/08/21/6996435/>. – Zagolovok z ekrana.
3. Corruption perception index 2013 [Electronic source] / Transparency International. – Access mode: <http://cpi.transparency.org/cpi2013/results/>
4. Huntington S. Stolknovenie tsivilizatsiy [Text] / S.Huntington. – M.: ООО “Izdatelstvo AST”, 2003. – 603 s.
5. Maksymova O.M. Chynnyky nestabilnosti perekhidnykh politychnykh system [Text] / O.M. Maksymova. – Sevastopol: SevNTU, 2013. – 300 s.
6. Kolodiy A. Ukrainskiy regionalizm yak stan kulturno-politychnoi poliaryzovanosti [Text] / A.Kolodiy // Agora. – Kyiv: Stylos, 2006. – Vyp.3: Ukraina – regionalnyi vymir. – S.69–91.
7. Ishchenko I.V. Etonatsionalna polityka v konteksti upravlinnya nestabilnistyu suspilstva [Text] / I.V. Ishchenko // Gileya. – 2014. – Vyp.83. – S.349–354.
8. Khyzhnyak I.A. Drugyi etap derzhavy vsuperech: uroky Euro-maidanu vs konkretnykh istorychnykh obstavyn [Text] / I.A. Khyzhnyak // Gileya. – 2014. – Vyp.84. – S.503–507.

Kliuchnyk R.M., PhD student of Department of Political Science, Dnepropetrovsk National University (Dnepropetrovsk, Ukraine), ruslan-dne@yandex.ru

Main dimensions of modern political crisis in Ukraine

The essence of political crisis in Ukraine as a multi-dimensional phenomenon is considered. It is stressed that the crisis has spread into different social spheres. Legitimacy, value and communicative dimensions of modern political crisis are considered. The dynamics of political crisis is analyzed and each period of it is described. The difference between Eastern and Western regions of Ukraine is considered as a background of political contradictions. The influence of political parties and civil movements on political process in Ukraine is underlined. It is stressed that modern crisis process is influenced by activity in the Internet. The danger of political manipulation being used by Russian authorities in mass media is considered. In the article system, functional, comparative and other methods are used. The 2014 Revolution is considered as the result of contradictions in Ukrainian society. The crisis is underlined to have founded the new constitutional, legislative and political order in Ukraine.

Keywords: political system, political crisis, political communication, revolution, political values.

Ключник Р.М., аспирант кафедри політології, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Дніпропетровськ, Україна), ruslan-dne@yandex.ru

Основные измерения современного политического кризиса в Украине

Раскрыта сущность политического кризиса в Украине как многомерного процесса, охватившего различные сферы жизни общества. Проанализированы легитимационное, аксиологическое и коммуникативное измерения современного политического кризиса. Исследована динамика развития кризисных явлений с выделением особенностей каждого этапа. В работе использованы системный, структурно-функциональный, сравнительный и другие методы. Революция 2014 г. рассматривается как следствие ряда противоречий в украинском обществе. Подчеркнуто, что кризис заложил основания нового конституционного, политического и правового устройства.

Ключевые слова: политическая система, политический кризис, политическая коммуникация, революция, политические ценности.

* * *

УДК 329:323(477)

Морарь М. В.

доктор політичних наук, професор кафедри філософії та соціології, Таврійський державний агротехнологічний університет (Україна, Мелітополь), morar.nikolay@mail.ru

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ЗДОБУТКИ І ПРОБЛЕМИ

Досліджується особливості формування політичного лідерства в Україні в умовах державної незалежності та актуалізується необхідність створення цілісної системи підготовки політичних лідерів. Підкреслюється, що політична практика цього періоду не висунула жодного загальнонаціонального лідера, який був би здатним об'єднати всі верстви українського суспільства в боротьбі за дійсну демократію, соціальну справедливість та всенародний добробут. Для сучасної політичної ситуації в Україні характерні такі явища, як криза державності, втрата політичного управління, криза національної ідентичності. Політичні процеси, які відбуваються, свідчать про те, що влада не може знайти виходу з кризи. В цьому контексті підкреслюється, що своєодніння реальність змушує переосмислити питання про роль особи, її внесок у політичний процес перехідного періоду розвитку суспільства.

Аналізується стан та перспективи формування політичного лідерства. Робиться висновок, що в Україні відсутня система підготовки політичних лідерів як у загальнонаціональному масштабі, так і на регіональному рівні. Політичні партії, громадські організації теж не готують цілеспрямовано політичних лідерів, використовуючи системи стихійного відбору, що вкрай неефективно.

В цьому плані особливої актуальності набуває комплекс проблем, пов'язаних з системою формування та підготовки політичних лідерів як у загальнонаціональному масштабі, так і на регіональному рівні.

В цьому контексті автор пропонує низку механізмів та форм підготовки партійних лідерів: відкриття спеціалізованих шкіл та спеціальностей на факультетах вищих навчальних закладів для підготовки кадрів; висунення кадрів “знизу” – шляхом виборів через громадські організації та рухи; введення у практику партійного життя конкурентних механізмів (відкритий конкурс) при обійманні керівних посад; висунення кандидатів і складання відкритих партійних списків на вибори у представницькі органи влади тощо.

Ключові слова: політичний лідер, політичне лідерство, влада, політичний процес, політична система, політична еліта, політична культура, політична ідеологія.

За роки незалежності в Україні створені владні інститути, які, відповідно до Конституції держави та інших законодавчих актів, здійснюють управління суспільством, складають певний адміністративно – управлінський процес. У країні в легітимні інститути президентства, уряду і Верховної Ради. Але політична практика цього періоду не висунула жодного загальнонаціонального лідера, який був би здатним об'єднати всі верстви українського суспільства в боротьбі за дійсну демократію, соціальну справедливість та всенародний добробут.

Перші два десятиліття української державної незалежності пов'язані з глибокою соціально-економічною кризою в суспільстві, до якої приєдналася

світова фінансово-економічна криза 2008–2009 рр., а також гостра внутрішньополітична криза в країні, яка, фактично, розколола український народ. Стан життя більшість населення країни неухильно погіршувався. В цьому контексті варто, на наш погляд, підкреслити, що багатовікова історія людської цивілізації свідчить, що за більшістю соціальних потрясінь, великих перемін у суспільстві стоять визначні особливості та їх політичне елітне оточення. Політичний регрес і занепад могутніх держав також зумовлені діями і постатями політичних лідерів.

Відзначимо, що інститут українського президентства часів державної незалежності налічує чотирьох політиків, які вже залишилися в історії – Л.Кравчука, Л.Кучма, В.Ющенко і В.Януковича – людей, різних за рівнем організаційних та інтелектуальних здібностей, здатністю управляти державою на рівні сучасних вимог. Кожний президентський режим, на думку політологів, має окремі здобутки, певні досягнення, а більше – прораханки і негаразди.

25 травня 2014 року був обраний Президентом України П.Порошенко. Для нового Президента України невідкладним є завдання подальшого зміцнення незалежної держави, збереження стабільності і міжнародної згоди, протистояння спробам розколоти країну за ідеологічними і національними ознаками, вирішення питань внутрішньої і зовнішньої політики.

Наголосимо, що для сучасної політичної ситуації в Україні характерні такі явища, як криза державності, втрата політичного управління, криза національної ідентичності. Політичні процеси, які відбуваються, свідчать про те, що влада не може знайти виходу з кризи. Тому, сьогоднішня реальність, як справедливо відзначає А.Пахарев, змушує переосмислити питання про роль особи, її внесок у політичний процес перехідного періоду розвитку суспільства. [4, с. 161]. Крім того, зважаючи на вищесказане, особливої актуальності набуває комплекс проблем, пов'язаних з системою формування та підготовки політичних лідерів як у загальнонаціональному масштабі, так і на регіональному рівні. Політичні лідери – це люди, які мають бути професійно, інтелектуально, морально-психологічно та організаційно підготовлені до владної діяльності, спроможні справляти легітимний вплив на все суспільство або його частину. В цьому плані відзначимо, що на українській політичній арені за роки незалежності, так і не з'явилося особистостей, які були б цілком здатні вирішувати сучасні завдання не тільки розбудови державності, а й формування та функціонування інститутів громадянського суспільства.

У вітчизняній політичній літературі чимало досліджень присвячено проблемі становлення та формування сучасних українських політичних еліт і лідерства. Вагомий внесок у розробку теорії лідерства зробили сучасні вчені: В.Бєбик, Д.Видрін, В.Горбатенко, М.Головатий, В.Литвин, М.Михайльченко, А.Пахарев, Ф.Рудич, О.Траверсе та інших.

Аналіз історіографії дозволив зробити висновок, що рано говорити про розроблення цілісної концепції або системи підготовки політичних лідерів як у загальнонаціональному масштабі, так і на регіональному рівні. Проблема політичного лідерства,

тенденції його становлення мають безумовний науково-теоретичний інтерес та велике значення для практичної політичної діяльності.

Мета дослідження – розкрити особливості формування політичного лідерства в Україні та актуалізувати необхідність формування цілісної системи підготовки політичних лідерів.

Відомо, що термін “лідер”, згідно з Оксфордським словником англійської мови (1933 р.), виник у XIII ст. й дослівно означає: провідник, керівник. Поняття “політичний лідер” з'явилося на початку XIX ст., в умовах інтенсивного розвитку капіталізму. Великі зміни XIX ст. гостро поставили на порядок денний проблему наукового обґрунтування подій політичних суб'єктів, активними рушіями якого стали політичні лідери.

В українській політичній мові терміни “лідер” та “лідерство” з'явилося лише у другій половині 80-х років XX ст. і зберегло майже оригінальну вимову англійського “leader”. За радянських часів, цієї проблеми не було, оскільки були відсутні реальні соціальні умови для прояву цього феномену. Навіть енциклопедії та словники до 1991 р. давали лише одне визначення: лідер – керівник політичної партії.

Після розпаду Радянського Союзу та проголошення незалежності України вітчизняна політична наука почала широко використовувати поняття “політичний лідер” та “політичне лідерство”, яке традиційно вживається вченими зарубіжних країн.

Наукове формулювання поняття та сутність політичного лідерства взагалі пройшло тривалий еволюційний етап і не припинялося й сьогодні. Це пов'язано з тим, що проблема лідерства має, скажімо, статус вічного питання, над яким замислювалося не одне покоління. Крім того, починаючи з давніх часів, вона розглядалася не тільки як політична, а і як глибоко філософська. Завжди, актуальним було питання про те, як знайти захисника, рятівника, месію. Пошук свого “Моїсея” є закономірним етапом на шляху цивілізаційного розвитку кожного народу. Політична історія українського народу також тісно пов'язана з проблемою лідера: вожака, князя, царя, гетьмана, вождя.

У контексті досліджуваної проблеми, слід підкреслити, що у сучасній науці склалося безліч підходів до визначення поняття та сутності політичного лідерства. Особливо це стосується формувань, які наводять вчені. У політологічній літературі дослідники виділяють майже понад 100 визначень політичного лідера. В основу того чи іншого підходу кожен із дослідників, як правило, вносить певний критерій, що зрештою вирішальним чином позначається на сутності лідерства. Це дає змогу розглядати їх під різними кутами зору, але разом із тим немає загальноприйнятого визначення.

На думку політолога П.Шляхтуна, політичний лідер може бути визначений як авторитетна особа, яка здійснює переважний вплив на інших людей з метою інтеграції їхньої діяльності для досягнення спільних політичних та інших цілей [12, с. 362]. На погляд же В.Токовенко, політичний лідер це суб'єкт, котрий здатний справляти цілеспрямований вплив на політичну свідомість та політичну поведінку певних соціальних груп [11, с. 189–190].

Українські дослідники С.Гелей та С.Рутар вважають, що політичний лідер – це особа, яка займає перші позиції у політичних структурах: державної влади, органах місцевого самоврядування, політичних партіях, групах тиску тощо [1, с. 228].

Таким чином, як бачимо серед дослідників особливих розбіжностей немає. Різняться у погляди авторів, як зазначає один з провідних дослідників проблематики політичного лідерства А.Пахарев, стосовно оцінок ефективності лідерства у сфері взаємодій та взаємовпливів між лідером та його послідовниками [5, с. 7].

Політичний лідер – це авторитетний член організації, групи суспільства загалом, особистий вплив якого дає йому змогу відігравати провідну чи суттєву роль у політичних процесах та ситуаціях. Політичне лідерство – це суспільно-політичний процес, за якого одна, а іноді й кілька осіб беруть на себе й виконують роль керівника, провідника певної соціальної групи, громадянсько-політичної організації чи руху, держави або суспільства в цілому [6, с. 8]. Сутність лідерства, зазначає Ф.Рудич, це стратегічне бачення, здатність запропонувати нації перспективний науково-обґрунтований курс розвитку, спрямований на забезпечення національних інтересів і добробуту народу [10, с. 12]. Ми вважаємо таке визначення вдалим, адже вона є системним і підкреслює комплексний характер категорії лідерство.

Також, на наш погляд, змістовне на комплексне за суттю розуміння політичного лідерства знаходимо в працях політологів КНУ імені Тараса Шевченка – політичне лідерство являє собою персоніфікований спосіб самоорганізації суспільного життя, що ґрунтується на авторитеті і сутність якого становлять владні відносини впливу і послідовництва, панування й підкорення [7, с. 350].

Ми розуміємо політичного лідера як особу, що здатна консолідувати громадян навколо спільної мети, застосовуючи виключно легітимні засоби впливу на політичну свідомість та поведінку певних соціальних груп, спираючись на свій професійний і особистий авторитет. Політичне лідерство – це суспільно-політичний процес, коли одна особа або група авторитетних осіб представляють інтереси і сподівання широких народних мас та пропонують шляхи їх реалізації.

На думку вчених доцільно виокремити три групи політичних лідерів сучасної України. До першої слід залічити політичних діячів, відомих в суспільстві, які обіймали чи обіймають високі державні посади; другу утворюють політичні лідери партій і рухів, профспілок, громадсько-політичних об'єднань; третю групу складають представники регіональних політичних угруповань.

Для кожного етапу суспільного розвитку властиві свої особливості й методи формування політичного лідерства. Аналітичний погляд на становлення політичного лідерства в Україні часів державної незалежності надає можливість визначити основні його особливості.

Становлення лідерів суверенної України не було процесом розриву з традиціями не тільки народного життя, а й з усіма традиціями попереднього режиму. Національними лідерами ставали представники

партійно-радянської номенклатури і національно-патріотичної інтелігенції. Було чи мало висуванців демократичної хвилі, яка була захоплена ейфорією гасел незалежності та самостійності. Нові політичні лідери (В.Чорновіл, Л.Луцькянко, І.Юхновський) здавалося, що займуть найвищі державні посади, тобто стануть президентами, головами урядів. Це було б природно, бо ідейна-політична перевага була на боці націонал-демократичних і націонал-радикальних сил. Але таке становище тривало недовго. Наприклад, про це свідчать перші президентські вибори. “Партійна опозиція” отримувала разом 34,24% голосів виборців, що взяли участь у голосуванні. В.Чорновіл посів друге місце у виборчих перегонах – отримав 23,3% голосів [9 с. 14].

Щоправда результати виборів були парадоксальними, оскільки на фоні негативного ставлення до монополії КПРС-КПУ Президентом було обрано колишнього компартійного функціонера Л. Кравчук, оскільки, незважаючи на кризу комуністичної ідеї, реальна влада і важелі управління державою продовжували залишитись у руках комуністичної еліти.

Відзначимо, що свою перевиборчу президентську кампанію Л.Кравчук визначив як п'ять “Д” (Державність, Демократія, Достаток, Духовність, Довіра), але його край нестриманий президентський термін, а також гостра внутрішньополітична та соціально-економічна криза призвели фактично до краху цієї програми, крім першої позиції. Слід також додати, що він не зміг згуртувати навколо себе групу високопрофесійних політичних аналітиків і фахівців управління. І в цьому також виявилися неефективні організаційні та стратегічні якості першого українського президентства [2, с. 143].

Президентські вибори в Україні часів державної незалежності свідчать, що на посаду загальнонаціонального лідера обиралися особи середнього рівня управлінського професіоналізму. Часто ці обирання, як справедливо відзначають політологи, були не висловленням народної любові або авторитету, а скоріше, не бажанням бачити на цій посаді основного конкурента. Так було на президентських виборах 1991, 1994, 1999 і 2010 років. Підкреслимо, що більшість лідерів загальнонаціонального рівня прийшли з регіонів, де вони опанували досвід регіональних керівників, або сформувалися як політики в регіональних умовах: Л.Кучма, О.Мороз, П.Симоненко, Ю.Тимошенко та інші.

Сучасність показує, що основними типами лідерів, які вже сформувалися або формуються в процесі розвитку політичної системи є представники бізнесу, адміністративно-управлінського апарату та впливових політичних партій та рухів. Наголосимо, щоб стати реальним, а не віртуальним політичним лідером, недостатньо грошей.

Побачити перспективу суспільства, оцінити тенденції сьогодні, здобути досвід з минулого – це необхідна риса політичного лідера, якщо він прагне залишитися на рівні завдань, які стоять перед країною.

Інститут лідерства в Україні має багато сторін, характеристик як у процесі становлення, так і функціонування. Визначимо деякі з них.

У країні відсутня система підготовки політичних лідерів як у загальнонаціональному масштабі, так і на регіональному рівні. Політичні партії, громадські організації теж не готують цілеспрямовано політичних лідерів, використовуючи системи стихійного відбору, що вкрай неефективно. Тому, формування цілісної системи підготовки політичних лідерів – важливе суспільне завдання. Освоєння ними світового досвіду політичного менеджменту, вміння поєднувати світовий досвід управління з національними традиціями створює умови для становлення відповідальних і кваліфікованих лідерів.

Система освіти практично у всіх регіонах світу є потужним каналом просування до вершин політичної ієрархії. У Франції та Великій Британії, наприклад, можна говорити про практичне співпадіння системи освіти та елітного рекрутування. Грандз еколь (вищі школи) – це тип привілейованих навчальних закладів, які готують кадри вищої кваліфікації у Франції, багато із яких посідають вищі державні та адміністративні посади. Еліти у Франції, таким чином, управляють за допомогою компетенції та знань. Подібні механізми діють у США (Гарвард, Принстон), у Великій Британії (Оксфорд, Кембрідж), у Японії діють проекти (“Кордон всередині”), спрямовані на індивідуальний розвиток обдарованих дітей тощо. На підтвердження цього, учені стверджують, що для управління країною повинні бути добре підготовленими 2% населення. Якщо за спеціальними програмами навчати 10 відсотків відмінників, такий розвиток є можливим [8, с. 29].

В Україні, одним із заходів, що сприяв творенню нової еліти, була фундація елітних навчальних закладів. Прикладом такого закладу може бути Український гуманітарний ліцей Національного університету імені Тараса Шевченка, утворений восени 1991 року, що був орієнтований на відбір талановитих юнаків та дівчат із гуманітарними, аналітичними і лідерськими здібностями. Характерною рисою навчального процесу була своєрідна ідеологія, за якою ліцеїсти мали усвідомити себе молодією національною елітою, що має розбудувати демократичну українську державу.

Високий рівень підготовки дозволили більшості випускників ліцею успішно отримати вищу освіту в престижних українських та іноземних університетах. Сьогодні вже можна бачити результати: випускники ліцею беруть участь у політичній боротьбі, займають високе становище в українській владі.

За роки незалежності в Україні видавалася низка конкретних законодавчих актів, які були спрямовані на забезпечення кадрових процесів. Так, у травні 1995 р. було прийнято укази Президента України “Про заходи щодо вдосконалення роботи з кадрами в органах виконавчої влади, з керівниками підприємств, установ і організацій”, “Про систему підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації державних службовців”, яким було створена Українська Академія державного управління при Президенті України (з 2003 р. одержала статус Національної). Кабінет Міністрів України, також прийняв низку кадрових постанов, що сприяли творенню нової еліти.

Нині в Україні створено загальнонаціональну систему підготовки державних службовців і посадових осіб з урахуванням сучасного внутрішньополітичного стану в

країні, вітчизняного і кращого світового досвіду та практики, що складалася за роки незалежності. В організаційну структуру цієї системи входять:

1) Національна Академія державного управління при Президенті України (НАДУ) – головний вищий навчальний заклад у системі підготовки державних службовців і посадових осіб, її Дніпропетровський, Львівський, Одеський та Харківський регіональні інститути державного управління.

2) 10 вищих навчальних закладів університетського рівня, що готують магістрів державної служби для обіймання посад державних службовців, а також Академія муніципального управління (м. Київ).

3) 23 центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування.

4) 61 галузевий навчальний заклад з перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів [8, с. 102].

Таким чином, державна система, що функціонує в Україні, загалом забезпечує досить високий рівень професійності підготовки осіб, які здатні найбільш ефективно вирішити завдання трансформаційного суспільства. Така система підготовки еліти формує і такі особисті якості, як професіоналізм, патріотизм, інноваційну поведінку.

В цьому контексті автор пропонує низку механізмів та форм підготовки партійних лідерів: відкриття спеціалізованих шкіл та спеціальностей на факультетах вищих навчальних закладів для підготовки кадрів; висунення кадрів “знизу” – шляхом виборів через громадські організації та рухи; введення у практику партійного життя конкурентних механізмів (відкритий конкурс) при обійманні керівних посад; висунення кандидатів і складання відкритих партійних списків на вибори у представницькі органи влади тощо.

Функціонуючи в Україні, лідери різко демонструють свої ідеологічні позиції, діють ситуативно. Це говорить не тільки про особистісну низьку кваліфікацію в сферах духовного життя, політичного менеджменту, а й про відсутність професійних команд у лідерів, які б не тільки забезпечували поточну роботу лідерів, а й розробляли стратегію їхніх дій.

Підбір кадрів та формування партійної еліти (команду) дуже непросто завдання. Як говорив Вінстон Черчилль, це не те саме що будувати хату – знизу догори, а потім, коли все завершено, – поставити димар. Тут треба починати з головних осіб, тобто “згори”. Головних не в розумінні тих, хто обіймає високі пости, а знайти людей, які найбільш підходять для цієї роботи. Другим важливим моментом, ще перед тим як знайти виконавців, є вироблення, свого чіткого плану, мати його “в голові”, щоб потім люди слугували втіленню плану лідера, а не діяли на власний розсуд. Це не означає, що він намагався оточити себе тими, що завжди говорять “так” [3, с. 124].

На думку сучасників англійського прем'єра та істориків, В.Черчилль не здійснив би багатьох своїх задумів, якби не наближав до себе людей широкого натурі, талановитих, професіоналів. Він не заперечував проти того, щоб призначити на посаду представника опозиції чи того, кого раніше піддавали критиці. Головне, В.Черчилль знаходив їм застосування, бо знав, що це люди сильного характеру, мають незалежну думку.

Не можна мати команду, в якій геть усі погоджуються з лідерами. Це веде в нікуди. Справжній ведучий завжди творчий, і йому необхідна така ж команда, в якій має місце дискусія та присутній конфлікт. Звичайно, в цьому потрібен баланс.

Отже, більшість фахівців з питань лідерства вважають, що головний принцип підбору кадрів – це професіоналізм, набір різноманітних умінь, досвідченість. І друге – це особисті якості та цінності, які сповідує людина, її характер.

Підсумовуючи, зазначимо, що за роки незалежності політичне лідерство в Україні як інститут зазнало певної еволюції. Цей феномен розкривається через особисті риси політики, рівень його команди, тип політичного режиму і характер політичної ситуації. Теоретико-методологічні розробки проблем формування цілісної системи підготовки політичних лідерів є найактуальнішим і важливе суспільне завдання.

Список використаних джерел

1. Гелей С.Д. Політологія: Навч. посіб. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар; 7-ме вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 415 с.
2. Кармазіна М. Президентство: український варіант / М.Кармазіна. – К.: Ін-т політ. і еконоц. дослід. ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2007. – 365 с.
3. Микитенко С. Енігма лідера, або Що може обіцяти політична кар'єра порядній людині, окрім втрати порядності / С.Микитенко. – К.: "Молодь", 2001. – 416 с.
4. Пахарев А.Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні: навчальний посібник / А.Д. Пахарев; НАН України, Ін-т політ. і етноц. дослідж. ім. І.Ф. Кураса НАН України. – Київ: ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса, 2011. – 183 с.
5. Пахарев А.Д. Політичне лідерство: історико-політологічний контекст і сучасне становище: автореф. дис...д-ра політ. наук: 23.00.02 / Пахарев А.Д. – К., 2003. – 32 с.
6. Політика в особах. Політичне лідерство на пост соціалістичному просторі: національний і регіональний контексти / За заг. ред. Ф.М. Рудича. – К.: Парламентське видавництво, 2008. – 352 с.
7. Політологія / Ф.М. Кирилюк, М.І. Обушний, М.І. Хилько та ін.; За ред. Ф.М. Кирилюка. – К.: Здоров'я, 2004. – 776 с.
8. Політичний клас у сучасній Україні: специфіка формування, тенденційності розвитку / За заг. ред. Ф.М. Рудича. – К.: Парламентське вид-во, 2010. – 336 с.
9. Політичні партії – провідний чинник розвитку політичної системи в Україні. Матеріали засідання "круглого столу" 28 січня 2004. – К.: ПЦ "Фоліант", 2004. – 65 с.
10. Рудич Ф.М. Політичний режим в Україні: спроба політологічного аналізу / Ф.М. Рудич // Політичний менеджмент. – 2011. – № 2 (47). – С.13–43.
11. Токовенко В.В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії: монографія / В.В. Токовенко. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 256 с.
12. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: підручник / П.П. Шляхтун. – К.: Видавниче – поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – 451 с.

References

1. Geley S.D. Politologiya: Navch. posib. / S.D. Geley, S.M. Rutar; 7-me vid., pererob. i dop. – K.: Znannya, 2008. – 415 s.
2. Karmazina M. Prezidentstvo: ukraïnskiy variant / M.Karmazina. – K.: In-t polit. i ekonoms. doslid. im. I.F. Kurasa NAN Ukraini, 2007. – 365 s.
3. Mikitenko S. Enigma lidera, abo scho mozhzhe obitsyati politichna kar'era poryadnyi lyudini, okrim vtrati poryadnosti / S.Mikitenko. – K.: "Molod", 2001. – 416 s.
4. Paharev A.D. Politichni Institutu i protsesi v suchasniy Ukraini: navchalniy posibnik / A.D. Paharev; NAN Ukraini, in-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I.F. Kurasa NAN Ukraini. – Kiyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa, 2011. – 183 s.
5. Paharev A.D. Politichne liderstvo: istoriko-politologichniy kontekst i suchasne stanovishe: avtoref. dis...d-ra polit. nauk: 23.00.02 / Paharev A.D. – K., 2003. – 32 s.
6. Politika v osobah. Politichne liderstvo na post sotsialistichnomu

prostori: natsionalniy i regionalniy konteksti / Za zag. red. F.M. Rudicha. – K.: Parlamentske vidavnistvo, 2008. – 352 s.

7. Politologiya / F.M. Kirilyuk, M.I. Obushniy, M.I. Hilko ta in.; Za red. F.M. Kirilyuka. – K.: Zdorov'ya, 2004. – 776 s.

8. Politichniy klas u suchasniy Ukraini: spetsifika formuvannya, tendentsiyosti rozvitku / Za zag. red. F.M. Rudicha. – K.: Parlamentske vid-vo, 2010. – 336 s.

9. Politichni partiyi – providniy chinnik rozvitku politichnoyi sistemi v Ukraini. Materiali zasidannya "kruglogo stolu" 28 sichnya 2004. – K.: PTs "Foliant", 2004. – 65 s.

10. Rudich F.M. Politichniy rezhim v Ukraini: sprobа politologichnogo analizu / F.M. Rudich // Politichniy menedzhment. – 2011. – № 2 (47). – S.13–43.

11. Tokovenko V.V. Politichne kerivnistvo i derzhavne upravlinnya: problemi vzaemovidnosin ta optimizatsiya vzaemodiyi: monografiya / V.V. Tokovenko. – K.: Vid-vo UADU, 2001. – 256 s.

12. Shlyahun P.P. Politologiya: istoriya ta teoriya: pidruchnik / P.P. Shlyahun. – K.: Vidavniche – poligrafichniy tsentr "Kiyivskiy universitet", 2010. – 451 s.

Morar N.V., doctor of political Sciences, Professor the philosophy and sociology state agrotechnological university (Ukraine, Melitopol), morar.nikolay@mail.ru

Formation of political leadership in Ukraine in terms of state independence: achievements and challenges

We study the peculiarities of the political leadership in Ukraine in terms of state independence and the need for updated creating an integrated system of training of political leaders. Emphasizes that the political practice of the period did not raise any national leader who would be able to unite all strata of Ukrainian society in the struggle for real democracy, social justice and welfare nationwide. In the present political situation in Ukraine characteristic phenomena such as the crisis of statehood, the loss of political control, the crisis of national identity. Political processes that occur, suggests that the government can not find a way out of the crisis. In this context, emphasizes that today's reality makes rethink the role of personality, its contribution to the political transition process of social development.

The condition and prospects of the formation of political leadership. It is concluded that in Ukraine there are no system of training political leaders nationally and regionally. Political parties, civil society organizations are also not prepared purposefully political leaders, using a system of natural selection, which is extremely inefficient.

In this regard, particularly urgent set of issues related to the system of training and political leaders nationally and regionally.

In this context, the author offers a number of mechanisms and forms of training of party leaders: the opening of specialized schools and specialties on the faculties of higher educational institutions for training; extension personnel "from below" – through elections through public organizations and movements; introduction to the practice of party life competitive mechanisms (open competition) for appointment to senior positions; nominations and making open party lists for elections to representative bodies, etc.

Keywords: political leader, political leadership, the government, the political process, the political system, the political elite, political culture, political ideology.

Morar N.V., doctor political sciences, professor of the department of philosophy and sociology, Taurian state agrotechnological university (Ukraine, Melitopol), morar.nikolay@mail.ru

Формирование политического лидерства в Украине в условиях государственной независимости: достижения и проблемы

Исследуется особенность формирования политического лидерства в Украине в условиях государственной независимости и актуализируется необходимость создания целостной системы подготовки политических лидеров. Подчеркивается, что политическая практика этого периода не выдвинула никакого общенационального лидера, который был бы способен объединить все слои украинского общества в борьбе за действительную демократию, социальную справедливость и всенародное благосостояние. Для современной политической ситуации в Украине характерны такие явления, как кризис государственности, потеря политического управления, кризис национальной идентичности. Политические процессы, которые происходят, свидетельствуют о том, что власть не может найти выход из кризиса. В этом контексте подчеркивается, что сегодняшняя реальность заставляет переосмыслить вопрос о роли личности, ее вкладе в политический процесс переходного периода развития общества.

Анализируется состояние и перспективы формирования политического лидерства. Делается вывод, о том, что в Украине отсутствуют система подготовки политических лидеров, как в общенациональном масштабе, так и на региональном уровне. Политические партии, общественные организации также не готовят целенаправленно политических лидеров, используя систему стихийного отбора, которая крайне неэффективна.

В этом плане особую актуальность приобретает комплекс проблем, связанных с системой формирования и подготовки политических лидеров, как в общенациональном масштабе, так и на региональном уровне.

В этом контексте автор предлагает ряд механизмов и форм подготовки партийных лидеров: открытие специализированных школ и специальностей на факультетах высших учебных заведений для подготовки кадров; выдвижение кадров "снизу" – путем выборов через общественные организации и движения;

введение в практику партийной жизни конкурентных механизмов (открытый конкурс) при назначении на руководящие должности; выдвижение кандидатов и составление открытых партийных списков на выборы в представительные органы власти и т.п.

Ключевые слова: политический лидер, политическое лидерство, власть, политический процесс, политическая система, политическая элита, политическая культура, политическая идеология.

* * *

УДК 327.

Нелін М. В.
здобувач, Чорноморський державний
університет ім. Петра Могили
(Україна, Миколаїв), nelin@mail.ru

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО–ІТАЛІЙСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 2014 Р.

Метою статті є комплексний розгляд сучасного стану та перспектив українсько–італійських відносин в умовах внутрішньодержавної нестабільності в Україні. Методом дослідження визначено контент–аналіз. Головний висновок дослідження полягає у важливості поглиблення українсько–італійської торговельно–економічної та енергетичної співпраці для забезпечення підтримки італійським керівництвом України на шляху до ЄС.

Ключові слова: Україна, Італія, Росія, ЄС, стратегічне партнерство, енергетичний фактор, торгово–економічне співробітництво.

Сучасний стан українсько–італійських відносин розглядається в комплексному синтезі з такими аспектами як внутрішньополітична стабільність в Україні, важливість врегулювання проблемних питань двостороннього міждержавного співробітництва, забезпечення та мотивація підтримки керівництвом Італійської Республіки євроінтеграційних прагнень нашої держави, роль російського фактора.

Метою статті є надання практичних рекомендацій та оцінок щодо майбутніх сценаріїв розвитку італійсько–українських відносин, прогнозованих подій міжнародного характеру за участю України та Італії, появи нових тенденцій на європейському просторі безпеки, які безпосередньо стосуватимуться двох країн. Під час написання статті автор використовував офіційні заяви, коментарі італійських політичних діячів щодо актуальної ситуації в Україні, а також деструктивних військово–геополітичних процесів за участю Російської Федерації.

Українсько–італійські відносини протягом останніх десяти років характеризувалися неоднозначністю в плані динаміки їх розвитку, однією з причин чого стали політичні події в Україні 2004–2005 рр., нестабільність української економіки, проблеми крупних банківських та фінансових груп Італії на українських ринках. Італійська сторона послідовно **визнавала** євроінтеграційну перспективу України, не входячи при цьому до табору головних прибічників українського членства в Європейському Союзі. Не останню роль в цьому відіграє стратегічний вимір італійсько–російських відносин та значення енергетичного фактора для просування італійських національних інтересів у загальноєвропейському масштабі.

На тлі останніх подій в Україні, поваленні режиму В.Януковича внаслідок народної революції, появи сепаратистських тенденцій на Сході та Південному Сході України, розколі суспільної думки щодо майбутньої моделі соціального розвитку та геополітичного вибору, головний наголос в українсько–італійських відносинах

має робитися на енергетичній та торговельно–економічній співпраці. Така постановка питання артикулюється стратегічним характером італійсько–російських відносин в енергетичній сфері, їх історичністю та спадковістю незалежно від того, які політичні сили перебувають при владі в Італії. Офіційний Рим має бачити досягну аальтернативу аналогічної співпраці з Україною, як у двосторонньому форматі, так і шляхом виокремлення Італії в якості одного з ключових провідників загальноєвропейської енергетичної політики.

Не дивлячись на особисті амбіції нинішнього молодого та завзятого прем'єр–міністра Італії Матео Ренці бути другом України, висловлену ним підтримку майбутнього членства України в Євросоюзі, він доволі обережно висловлювався щодо дій Росії, закликаючи сторони “запобігати дій, які поглиблюють кризу та використовувати всі можливості для діалогу” [1, р.1–2]. Консервативні політичні кола країни, які все ще формують каркас парламентської демократії в Італії, не дозволяють молодому лідеру робити занадто радикальних кроків. Причина криється не в геополітичних поглядах, і не у відсутності політичної волі, а виключно у прагматичній площині. Сьогодні, коли погляди США та Європейського Союзу, лідерів Великої Сімки, щодо майбутнього України повністю співпадають, офіційний Рим постав перед вибором: або реальна підтримка України на шляху до євроінтеграційних інституцій, або декларативність та формалізм, окутий у фрази загального характеру щодо визнання європейської перспективи. За останньою тезою стоять важелі інтересів італійсько–російського стратегічного партнерства, насамперед, у газовій галузі. Італійська зовнішня політика, з точки зору прийняття кінцевих рішень, ніколи не характеризувалася емоційним або ідеологічним забарвленням, а лише усвідомленням практичної вигоди для національних інтересів. На фоні загальних настроїв та обурення світової спільноти, позиція Італійської Республіки щодо подій в Україні та ролі в них Росії є співзвучна з тими, яку висловлюють інші лідери Великої Сімки. Після анексії Криму та агресивно–провокативних дій Російської Федерації у Донбасі, районі українсько–російської східної ділянки кордону, найбільш чітко вона була озвучена міністром закордонних справ країни Федеріко Могеріні, яка рішуче заявила: “Росія Путіна повинна зупинитися в Україні: ми не можемо ризикувати новою війною в серці Європи. Вірю, що ніхто її не хоче, всі сподіваються, що її не буде. Для цього Москва повинна зупинитися. Потрібно відновити процес для збереження єдності України, із залученням до нього всіх її громадян”. За кілька тижнів потому пролунав ще один коментар очільника італійського зовнішньополітичного відомства, в якому Ф.Могеріні назвала референдум в Криму “незаконним і нелегітимним” [2, р.3–4].

В нинішніх обставинах українська дипломатія має зосередити свої зусилля на пошуку взаємовигідних точок дотику з італійською стороною, актуальність чого зростає також з огляду на реформування газотранспортної та трейдингової системи України, трансформації ролі “Нафтогаз України”. Зокрема, йдеться про залучення італійського енергогіганта “ЕНІ” та приватних італійських компаній, які, разом із